

Mellankommunal samverkan inom klimatanpassningsfrågor

Hur ser det ut nu och vad är viktigt för att lyckas?

Länsstyrelsen
Västra Götaland

Titel: Mellankommunal samverkan inom klimatanpassning – hur ser det ut nu och vad är viktigt för att lyckas?

Utgivare: Länsstyrelsen Västra Götaland

Foto framsida: Hannah Busing

Rapport: 2022:57

ISSN: 1403-168X

Mer information hittar du på: lansstyrelsen.se/vastragotaland/

Sammanfattning

Uppdrag att kartlägga nuläge, identifiera goda samverkansformer och ett koncept för framgångsrik mellankommunal samverkan

Under 2021 utförde Länsstyrelsen Västra Götaland kommundialoger om klimatanpassning. Samtidigt som det framkom att det finns ett behov för en ökad samverkan mellan kommunerna, så lyfte kommunerna att det är svårt att hitta lämpliga och effektiva former för mellankommunal samverkan kopplat till klimatanpassning. Mot bakgrund av detta har Ramboll fått i uppdrag att utreda hur befintliga nätverk inom Västra Götalands län hanterar klimatanpassningsfrågan idag, samt vad som är viktigt för att lyckas med mellankommunal samverkan. Vi har genomfört uppdraget september-november 2022. Genomförandet och vår analys baseras på intervjuer med representanter från 15 nätverk, intern expertis hos Ramboll, samt en övergripande litteratursökning.

Nätverken som ingått i denna studie kan delas in i fyra grupper

Nätverken som ingått i denna studie har varierande uppdrag, medlemmar och fokusområden. Även graden av formalisering av nätverkens definition och syfte skiljer sig åt. Gemensamt för nätverken är att de ämnar till att sammankoppla och skapa plattformar för medlemmarna att utbyta erfarenhet och kunskap kring samhällsviktiga utmaningar, samt bidra till utveckling av Västra Götalands län. Vår analys visar att nätverken kan delas in i fyra olika områden:

1. Nätverk som samlas kring ett geografiskt område och/eller sakområde
2. Nätverk med ett operativt fokus
3. Nätverk som har en rådgivande roll
4. Nätverk som stödjer samverkan mellan olika aktörer och yrkesgrupper

Nätverk som samlas kring ett geografiskt område/sakområde har generellt kommit längre i sin samverkan kring klimatanpassningsfrågor

Vår analys visar att de nätverk som kommit längre i sin samverkan kring klimatanpassningsfrågor är framför allt de nätverk som har en direkt koppling till klimatanpassningsfrågor. Detta inkluderar framför allt de nätverk som samlas kring ett geografiskt område/sakområde – såsom olika vattendrag. Vår analys visar att utmaningarna kopplat till klimatförändringarna är då mer specifika – och därmed även kunskapen/vetskapen kring vilka åtgärder som krävs för att förhindra effekten av dessa.

Nätverk som styrs av medlemmarna har bättre förutsättningar att hantera klimatanpassningsfrågor i större utsträckning

Förutsättningarna för att hantera klimatanpassningsfrågor i större utsträckning inom nätverken varierar. Faktorer som hindrar klimatanpassning från att få ett större fokus inkluderar brist på rådighet (i form av nätverkens formella syfte och finansieringsstruktur), brist på kunskap samt brist på tydliga roller kopplat till klimatanpassningsfrågan inom många kommuner. Dock visar vår analys att nätverk vars fokus och

innehåll styrs av medlemmarna själva (snarare än från chefer eller andra instanser högre upp) har bättre förutsättningar att skifta/bredda fokus inom nätverket. Vi finner även att i de fall där det finns ett större fokus på klimatanpassningsfrågor – hänger det ofta på att enskilda individer inom kommuner känner starkt för frågan och har tid/ork att driva den vidare.

Mellankommunal samverkan kan leda till ökad resurskapacitet, slagkraftighet och mod

Att samverka mellan kommuner kan bidra till stora nyttor. Dels kan kommuner dela på materiella resurser som gör att kommuner kan uträtta mer. Samverkan kan även leda till att kommuner får tillgång till kompetenser de annars inte hade haft. Genomgående i intervjuerna framhävs det även att informations- och kunskapsspridning är en central nytta som samverkan bidrar till. Lärandet som uppkommer genom erfarenhets- och kompetensutbyte är av stor vikt då många kommuner ofta står inför samma utmaningar som kan lösas med samma typer av åtgärder. Flera intervjupersoner menar att detta leder till att genvägar kan tas, vilket leder till effektivitetsvinster – både i form av tid och pengar.

Vår studie visar även att mellankommunal samverkan kan leda till större kraft och mod – framför allt för mindre kommuner. Genom en hopslagning av resurser kan kommunerna dels få större kraft att driva olika frågor, dels bli modigare, genom att de tillsammans vågar prova på nya spår och större projekt.

Ett koncept för lyckad mellankommunal samverkan

Vår analys visar på fem övergripande faktorer som bör tas i beaktan för att öka förutsättningarna för en mer framgångsrik mellankommunal samverkan kopplat till klimatanpassningsfrågor – men även frågor generellt.

- ★ **Säkerställ att det finns en höjd i nätverket – i form av att aktörer på alla nivåer deltar.** Detta ökar förutsättningarna för en bättre förankring och större slagkraftighet.
- ★ **Säkerställ att det finns bredd i nätverket – i form av att alla nödvändiga kompetenser och erfarenheter ingår.** Detta möjliggör att ett bättre helhetsgrepp kring klimatanpassningsfrågor kan tas.
- ★ **Säkerställ att nätverket är utformat efter medlemmarnas behov.** Detta ökar incitament att delta, samt ökar engagemanget hos deltagarna.
- ★ **Främja en transparent, prestigelös och öppen kultur.** Detta ökar förutsättningarna för en djupare samverkan genom bättre förutsättningar för tillit, samsyn och bättre dialoger.
- ★ **Säkerställ att mötesstrukturen är ändamålsenligt utformad.** Hur mötena utformas är viktigt för sammanhållningen, engagemanget och för att säkerställa ett effektivare arbetssätt mot nätverkets mål.

Innehåll

Inledning.....	5
Behov av att stärka formerna för mellankommunal samverkan kring klimatanpassning .5	
Uppdrag att kartlägga nuläget, identifiera goda samverkansformer och ett koncept för framgångsrik samverkan.....	6
Rapporten är uppdelad i sex kapitel	6
Metod och genomförande	7
Uppdraget baseras på intervjuer och en litteratursökning	7
Klimatanpassning handlar om att förhindra negativa effekter av ett förändrat klimat	9
Benämningen nätverk omfattar i denna studie även samarbeten, råd, förbund och arbetsgrupper	9
Vi gör ingen djupgående analys av utmaningar och hinder	9
Beskrivning av befintliga nätverk	11
Fyra olika typer av nätverk	11
Nätverkens koppling till klimatanpassning varierar.....	12
Möjligheter med mellankommunal samverkan	15
Mellankommunal samverkan skapar ökad resurskapacitet vilket bidrar till effektivitet, slagkraftighet och utveckling.....	15
Flera möjligheter att samverka än mer kring klimatanpassningsfrågor	17
Fem områden att beakta vid mellankommunal samverkan	23
1. Förankring på flera olika nivåer är viktigt för att ge klimatanpassningsfrågan tyngd och effekt.....	23
2. En bred representation av kompetenser och sakområden bland deltagarna bidrar till en bättre helhetsbild	23
3. Gemensam identifiering av fokusområde, mål och samsarbetsgrund är en väg till framgång.....	26
4. En transparent, tillåtande och prestigelös kultur möjliggör bättre dialoger	26
5. En ändamålsenligt utformad mötesprocess möjliggör fortsatt engagemang	27
Ett koncept för mellankommunal samverkan	29
Bilagor	32
Bilaga 1: Beskrivning av nätverk	32
Bilaga 2: Samverkansmodeller.....	39

Inledning

Behov av att stärka formerna för mellankommunal samverkan kring klimatanpassning

I samband med ett regeringsuppdrag utfärdat i juni 2019 utredde och rangordnade Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och Statens Geotekniska Institut (SGI) 10 nationella riskområden kopplat till klimatförändringar.¹ Områdena som togs in i bedömningen utvärderades utifrån ras, skred, erosion och översvämning i form av sannolikheten för riskerna sammanvägt med konsekvenserna för dessa. Det framkom att det mest riskutsatta området motsvarar en majoritet av Västra Götalands län. Det betyder att det i Västra Götalands län är särskilt viktigt att i ännu större utsträckning arbeta med förebyggande åtgärder och samarbeta över administrativa gränser.²

Vidare, fastställdes det i Förordning (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete att myndigheter har en skyldighet och ansvar för verksamhetsområdets klimatanpassningsarbete. De förändrade förutsättningarna som trädde i kraft i januari 2019 innebär att länsstyrelser ansvarar för att bland annat initiera, stödja och följa upp kommuners samt regionala sektorsmyndigheters arbete kring klimatanpassning. Länsstyrelsens samordningsansvar för klimatanpassning framgår också av Förordning (2017:868) med länsstyrelseinstruktion.

Under 2021 utförde Länsstyrelsen kommundialoger om klimatanpassning, vilka resulterade i att ett antal problem och utmaningar uppdagades, samt vilka åtgärder och aktiviteter som kan bidra till att hantera dessa. En central utmaning är att det finns svårigheter att hitta effektiva former för mellankommunal samverkan för klimatanpassning. Kommunerna lyfte att det finns ett behov av denna form av samverkan, men att problematiken ligger dels i otydlighet kring vilka forum som är lämpliga för den sortens samtal, dels i att det finns begränsat med tid för att ta sig an frågorna.

Länsstyrelsen Västra Götaland definierade utifrån resultatet från kommundialogerna, en åtgärd som ett steg i riktningen att finna en lösning på ovan problematik: att utveckla former för mellankommunalt samarbete för klimatanpassning.

---

¹ Rapporten "Riskområden för ras, skred, erosion och översvämning", MSB/SGI, 2019. Se: <https://www.msb.se/siteassets/dokument/om-msb/vart-uppdrag/regeringsuppdrag/2021/ru-riskomraden.pdf> (hämtad 2022-11-15)

² Storymap över risken för ras, skred, erosion och översvämning per kommun, MSB/SGI, 2019. Se: <https://storymaps.arcgis.com/collections/e842517ce39045a4a7603dba84281208?item=2> (hämtad 2022-11-15)

Uppdrag att kartlägga nuläget, identifiera goda samverkansformer och ett koncept för framgångsrik samverkan

Länsstyrelsen Västra Götaland gav Ramboll i uppdrag att utreda hur mellankommunala samverkansformer kan utvecklas för klimatanpassning. Uppdraget består av fyra delmoment:

1. Beskriva nuvarande nätverk inom vilka mellankommunal samverkan eller kommunikation sker i relation till klimatanpassning. Detta för att åskådliggöra befintliga samverkansstrukturer.
2. Identifiera och exemplifiera goda samverkansformer och konkreta framgångsfaktorer från befintliga nätverk.
3. Ta fram exempel på klimatanpassningsfrågor som kan hanteras i de olika befintliga nätverken och forumen för att uppmuntra befintliga nätverk att lyfta och/eller fördjupa diskussionen kring klimatanpassning.
4. Sammanställa förslag på ett koncept för mellankommunal samverkan för klimatanpassning.

Syftet med rapporten är att den ska fungera som ett inspirationsunderlag för befintliga nätverk, kommuner och övriga intressenter i framför allt Västra Götalands län. Målet är att uppmuntra befintliga nätverk att utöka sin hantering av klimatanpassningsfrågor samt visa på goda exempel och framgångsfaktorer i utformningen av samverkan.

Rapporten är uppdelad i sex kapitel

I denna rapport redogör vi för följande delar:

- Beskrivning av bakgrunden till Rambolls uppdrag (kapitel 1)
- Beskrivning av metod och genomförande (kapitel 2)
- En övergripande beskrivning av de nätverk vi har intervjuat (kapitel 3)
- Exemplifiering av vilken samordningsnytta som mellankommunal samverkan, generellt och i relation till klimatanpassning, kan ge upphov till. Innefattar även vilka möjligheter som finns gällande vilka klimatanpassningsfrågor som kan vara relevanta att samverka kring (kapitel 4)
- Beskrivning av områden som är viktiga att beakta vid mellankommunal samverkan (kapitel 5)
- Hur ett lyckat koncept ser ut kopplat till mellankommunal samverkan och klimatanpassning (kapitel 6)

Metod och genomförande

I detta kapitel beskriver vi vår metod och genomförande av uppdraget. Vi beskriver även hur vi definierat begreppet klimatanpassning samt begreppet nätverk som används genomgående i rapporten.

Uppdraget baseras på intervjuer och en litteratursökning

Vårt genomförande baseras på två typer av informationsinhämtning: intervjuer med befintliga nätverk inom Västra Götalands län och en kompletterande informationsinhämtning i form av en litteratursökning samt intervjuer med fyra personer med särskild erfarenhet av mellankommunal samverkan hos Ramboll. Vi beskriver detta i mer detalj nedan.

Vi har intervjuat 15 nätverk inom Västra Götalands län

Datainsamlingen har huvudsakligen bestått av en intervjustudie med 12 representanter från 15 befintliga nätverk. I Tabell 1 listar vi de nätverk som har ingått i studien. Utöver mellankommunala nätverk har vi även intervjuat nätverk som innehar en rådgivande roll och jobbar mot kommuner där ökad samverkan kan vara en effekt av nätverkets arbete. Vi beskriver vardera nätverk mer utförligt i bilaga 1 där vi inkluderar startår, syfte, medlemmar, fokusområde och samt nätverkens koppling till klimatanpassningsfrågor.

Tabell 1 Nätverk som ingått i studien

Nätverk
Bygglovsnätverk
Fyrbodals kommunalförbund
Göta Älvs vattenråd
Göteborgsregionens klimatanpassningsnätverk
Miljösamverkan Väst
Mölnbalsåns vattenråd
Norra Älvsborgs Räddningstjänstförbund (NÄRF)
RäddsamVG
Säveåns vattenråd
Vänerrådet
Vänersamarbetet
Västsvensk Arbetsgrupp för Kulturarv och Klimatförändringar (VAKK)
Åtgärdssamordnare våtmarker som finansieras av Länsstyrelsen
Älvsamordningsgruppen Göta Älv
ÖP-nätverket

Respondenternas roller inom och utanför nätverken har varierat

Respondenternas roller inom nätverken har främst varit nätverksledare/nätverkssamordnare, med undantag från en nätverksdeltagare. Respondenternas roller utanför nätverken inkluderar verksamhetsledare, klimatsamordnare, regionplanerare, miljö- och klimatstrateger, brandingenjörer, antikvarier, enhetschefer, ekologer/biologer, landskapsarkitekter och projektledare.

Inför urvalet av respondenter tog Länsstyrelsen Västra Götaland fram en lista med intervjupersoner/nätverk, varpå Länsstyrelsen och Ramboll gemensamt prioriterade 15 nätverk. Prioriteringsordningen utgick från målsättningen att studien skulle inkludera relevanta nätverk för klimatanpassningsfrågor och ge en korrekt överblick över befintliga samverkansstrukturer.

Vi har genomfört semi-strukturerade intervjuer för att säkerställa att relevanta frågeställningar inkluderas, men samtidigt ge utrymme för anpassning utifrån deltagarens roll, erfarenhet och fokusområde. Frågeställningarna har behandlat följande områden:

- Vilken bakgrund respondenten har och dennes roll/-er både i och utanför nätverket.
- Översikt av nätverkets generella fokusområde samt vilka medlemmarna är.
- Nätverkets nuvarande arbete kopplat till klimatanpassning och även om andra klimatanpassningsfrågor är lämpliga att lägga till i arbetet.
- Vilken samordningsnytta nätverket skapar generellt, samt i relation till klimatanpassning.
- Framgångsfaktorer, lärdomar, utmaningar i nätverket dels generellt dels kopplat till klimatanpassning.
- Beskrivning av samverkansformen utifrån syfte, struktur, process och kultur.

Då kunskapen kring klimatanpassningsåtgärder varierar mellan nätverken har vi i vissa intervjuer använt oss av **Fel! Hittar inte referensskälla.** (se [HYPERLINK \l "_Potentiella_klimatanpassningsområde" kapitel 4](#)). I tabellen tydliggör och exemplifierar vi olika lösningar kopplat till varje riskområde (baserat på definitionen i Nationell strategi för klimatanpassning³) samt ger exempel på hur mellankommunal samverkan kan se ut kopplat till respektive område. Vi använde tabellen som ett medel för att respondenterna skulle få bättre möjlighet att reflektera kring vilka typer av klimatanpassningsfrågor som skulle kunna vara relevanta för nätverket. Vi klustrade sedan intervju svaren för att hitta gemensamma faktorer och områden som nämnts av flera intervjupersoner.

Kompletterade informationsinhämtning med syfte att triangulera intervju svaren

För att komplettera intervjuerna med de olika nätverken har vi genomfört en övergripande litteratursökning samt intervjuat fyra personer inom Ramboll med särskild erfarenhet av mellankommunal samverkan. Syftet med de kompletterande intervjuerna samt litteratursökningen är att validera det som

---

³ Proposition 2017/18:163. Nationell strategi för klimatanpassning.

framkommit under intervjuerna med nätverken, samt för att komplettera viss kunskap och erfarenhet – såsom vilka nyttor mellankommunal samverkan generellt kan bidra till.

I litteratursökningen har vi bland annat identifierat ett antal modeller för samverkan som beskriver vilka beståndsdelar en god samverkansform består av. Dessa modeller – samverkanstrappan, samverkansdiamanten och samverkanskuben – finns illustrerade i bilaga 2. Inledningsvis har vi använt modellerna för att öka vår förståelse av samverkan i dess helhet och från olika perspektiv. I analysen har vi använt modellerna för att triangulera det vi hört i intervjuerna med de aspekter av samverkan som lyfts i modellerna.

Klimatanpassning handlar om att förhindra negativa effekter av ett förändrat klimat

I vårt uppdrag har vi definierat begreppet klimatanpassning enligt Förordningen (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete, där definitionen lyder:

”åtgärder som syftar till att skydda miljön, människors liv och hälsa samt egendom genom att samhället anpassas till de konsekvenser som ett förändrat klimat kan medföra”

Klimatanpassningsarbetet är både praktiskt och konkret såväl som analytiskt och strategiskt. Därmed innefattas samtliga nivåer, från beslutande organ till operativa insatsledare. Enligt Länsstyrelsen Västra Götalands beskrivning kan det innebära att förebygga specifika händelser så som översvämningar vid skyfall, men också att utveckla en strategi för att i ett tidigt skede identifiera och planera för följdkonsekvenser. Det centrala i klimatanpassningsarbetet är att lyfta blicken och se helheten när det kommer till klimatförändringarnas påverkan och på så sätt hitta mer effektiva lösningar.⁴

Benämningen nätverk omfattar i denna studie även samarbeten, råd, förbund och arbetsgrupper

Genomgående i denna rapport använder vi begreppet nätverk som en samlad och enhetlig benämning av alla de olika former av samverkansforum som vi har inkluderat i studien. Denna benämning omfattar därmed utöver nätverk även andra former så som samarbeten, råd, förbund och arbetsgrupper. Syftet är att behålla en enhetlighet i begreppsanvändningen.

Vi gör ingen djupgående analys av utmaningar och hinder

I intervjuerna har vi noterat att det finns flera hinder som begränsar kommunernas möjligheter till samverkan. Ofta handlar begränsningarna om den rådighet som kommunerna och nätverken besitter – vilket ofta begränsas av kommunallagen samt olika finansieringsstrukturer. I rapporten lyfter vi dessa begränsningar till viss del, men vi gör ingen djupgående

---

⁴ Länsstyrelsen Västra Götalands utbildning kring klimatanpassning, se: [Klimatanpassning \(grade.se\)](https://www.klimatanpassning.se) (hämtad 2022-11-15)

analys/kompletterande informationshämtning kopplat till vilka utmaningar och hinder som finns kopplat till mellankommunal samverkan.

Beskrivning av befintliga nätverk

I detta kapitel sammanfattar vi vilka typer av nätverk som vi har intervjuat. Vi beskriver även vår analys av hur nätverken kan grupperas, i vilken utsträckning de arbetar med klimatanpassningsfrågor idag samt vilka hinder/utmaningar som finns för att i större utsträckning hantera klimatanpassningsfrågor. En mer detaljerad beskrivning av nätverken finns i bilaga 1.

Fyra olika typer av nätverk

De nätverk som deltagit i denna studie har varierande uppdrag, medlemmar och fokusområden. Även graden av formalisering av nätverkens definition och syfte skiljer sig åt. Vissa nätverk har ett tydligt formulerat syfte på grund av exempelvis riktad finansiering/nätverksform och andra en mer öppen uppdragsbeskrivning. Likväl, har de gemensamt att de genom sitt arbete ämnar till att sammankoppla och skapa plattformar för medlemmarna att utbyta erfarenhet och kunskap kring samhällsviktiga utmaningar, samt bidra till utveckling av Västra Götalands län.

Vår analys av nätverkens övergripande syften/fokusområden visar att nätverken kan delas in i fyra olika typer:

- 1. Nätverk som samlar kring ett geografiskt område och/eller sakområde.** Detta innefattar vattenråden, Mölndalsåns vattenråd, Säveåns vattenråd och Göta Älvs vattenråd, som behandlar frågor gällande det specifika vattendraget och dess avrinningsområde. Här inkluderas även Vänersamarbetet som värnar om en större omfattning av intressen kring hela Vänerområdet. Även Vänerrådet samlas kring Vänerområdet för att åstadkomma en naturanpassad tappningsstrategi.

Vidare, ingår även Älvsamordningsgruppen Göta Älv som fokuserar sin samordning kring ett visst geografiskt område och förekomsten av en viss situation, vilket är högflödessituationer (och till viss del även lågflödesituationer).

Vi har även intervjuat Göteborgsregionens klimatanpassningsnätverk vars huvudfokus är att stödja kommuner inom Göteborgsregionen när det kommer till klimatanpassningsfrågor. Därmed baseras deras uppkomst på just sakområdet klimatanpassning.

- 2. Nätverk med ett operativt fokus.** Detta innefattar RäddsamVG samt Norra Älvsborgs räddningstjänstförbund (NÄRF) som fokuserar på mer reaktiva åtgärder och samordning av operativ insats, mer specifikt av räddningstjänster i Västra Götalands län.
- 3. Nätverk som har en rådgivande roll.** Detta inkluderar exempelvis Västsvensk Arbetsgrupp för Kulturarv och Klimatförändringar (VAKK) vars syfte är att arbeta för att öka kommuners kunskap om och förståelse av olika områden. Specifikt förståelsen av klimatförändringarnas och i sin tur klimatanpassningarnas påverkan på kulturarvet. VAKK är inte ett mellankommunalt nätverk i sig men

effekten av deras arbete kan bli ökad samverkan mellan kommuner i framtagandet av deras klimatanpassningsplaner.

- Nätverk som stödjer samverkan mellan olika aktörer och yrkesgrupper.** Detta inkluderar Kommunalförbundet Fyrbodal vars huvudsakliga syfte är att agera som en mellanhand och stödja samverkan, exempelvis mellan kommuner och regionen. Detta gör de genom att bland annat driva ett större antal nätverk kopplade till ett brett spektrum av samhällsutvecklingsfrågor. Det finns även nätverk som samordnar yrkesgrupper. Däribland Miljösamverkan Väst som verkar som en bro mellan miljö-, hälsoskydd- och livsmedelshandläggare på miljökontor och Länsstyrelserna i Västra Götalands län och Hallands län.

Vidare kategoriseras ett antal nätverk, som drivs av Länsstyrelsen Västra Götaland, i denna grupp. Exempelvis ÖP-nätverket (Översiktsplaneringsnätverket) och bygglovsnätverket genom vilka översiktsplanehandläggare respektive bygglovshandläggare sammankopplas. Här ingår även ett nätverk som syftar till att förena och främja kommunikationen mellan åtgärdssamordnare för våtmarker som finns utplacerade i kommunerna.

Nätverkens koppling till klimatanpassning varierar

Vår analys visar att samtliga nätverk hanterar frågor som berörs av klimatiförändringarna – antingen direkt eller indirekt. I sin tur har de en direkt eller indirekt koppling till klimatanpassningsfrågor. Exempelvis berörs de nätverk som hanterar vattenfrågor direkt av klimatiförändringarna – och därmed även klimatanpassningsfrågor. Andra nätverk berörs mer indirekt av klimatiförändringarna. Detta inkluderar exempelvis RäddsamVG – vars verksamhet berörs av ökad frekvens av extremhändelser till följd av klimatiförändringarna samt av vilka klimatanpassningsåtgärder som implementerats. Med andra ord – ju fler klimatanpassningsåtgärder som tagits av tredje part, desto färre insatser krävs (exempelvis vid översvämningar eller skogsbränder).

Nätverk som samlas kring ett geografiskt område/sakområde har generellt kommit längre i sin samverkan kring klimatanpassningsfrågor

De nätverk som kommit längre i sin samverkan kring klimatanpassningsfrågor är framför allt de nätverk som har en direkt koppling till klimatanpassningsfrågor. Detta är framför allt de nätverk som samlas kring ett geografiskt område/sakområde. Vår analys visar att utmaningarna kopplat till klimatiförändringarna då är mer specifika – och därmed även kunskapen/vetskapen kring vilka åtgärder som krävs för att förhindra effekten av dessa.

Utöver dessa nätverk har även ”Nätverk med en rådgivande roll” en mer tydlig koppling till klimatanpassningsfrågan. Exempelvis har VAKK-gruppens syfte vuxit fram ur att det uppdagades ett behov av att diskutera klimatiförändrings- och klimatanpassningsfrågan ur ett kulturmiljöperspektiv

– och därmed är klimatanpassning på så sätt en naturlig diskussionsfråga inom nätverket.

De nätverk som hanterar klimatanpassningsfrågor i mindre utsträckning är nätverk med operativt fokus. Detta då klimatanpassningsarbetet kräver proaktiva åtgärder – vilket inte ryms inom de operativa nätverkens rådighet. Dessa nätverk fokuserar i stället på reaktiva åtgärder och insatser.

Inom nätverkstypen ”Nätverk som stödjer samverkan mellan olika aktörer” varierar det hur ofta klimatanpassningsfrågor diskuteras. Många intervjupersoner lyfter att kopplingen till klimatanpassning ofta är indirekt – genom att de berör områden som är relevanta ur klimatanpassningssynpunkt. Dock går diskussionerna sällan in på detaljer kring klimatanpassning – förutom vid enstaka tillfällen.

Nätverk vars innehåll styrs av medlemmarna själva har bättre förutsättningar att hantera klimatanpassningsfrågor i större utsträckning

Förutsättningarna för att hantera klimatanpassningsfrågor i större utsträckning varierar. Några intervjupersoner anser att det finns utrymme att fokusera mer på klimatanpassningsfrågor inom nätverken, andra anser att behovet behöver finnas hos medlemmarna först eller att det krävs tydliga riktlinjer från högre instanser. Vår analys visar att nätverk vars fokus och innehåll styrs av medlemmarna själva (snarare än från chefer eller andra instanser högre upp) har bättre förutsättningar att skifta/bredda fokus inom nätverket – utifrån deltagarnas behov och vilja.

Hinder inkluderar brist på rådighet och kunskap

Överlag visar vår analys att det finns flera faktorer som hindrar klimatanpassningsfrågor från att diskuteras i större utsträckning. Dessa faktorer inkluderar brist på rådighet (i form av nätverkens formella syfte och finansieringsstruktur), brist på kunskap, samt brist på tydliga roller kopplat till klimatanpassningsfrågan inom kommunerna och även gentemot andra aktörer – exempelvis gentemot VA-bolagen där det finns en oklarhet i gränsdragningen av var ansvaret börjar och slutar för hanteringen av dagvatten och hundraårsregn (skyfall).

Gemensamt för många intervjupersoner är att tillgängliga resurser och/eller nätverkens formella syften anses utgöra ett visst hinder för att inkludera klimatanpassningsfrågor i större utsträckning än idag.

En grundläggande förutsättning för att klimatanpassningsfrågor ska få större fokus är att det finns finansiering som tillåter detta. Vår analys visar att finansieringsfrågan kan utgöra ett faktiskt hinder eller upplevt hinder. Ett faktiskt hinder innebär att den befintliga finansieringsstrukturen hindrar klimatanpassningsfrågan från att inkluderas i större utsträckning. Ett upplevt hinder innebär att det finns möjligheter till ändrad eller utökad finansiering – men att kännedomen kring detta brister. Exempelvis lyfter en representant för Åtgärdssamordnarna att deras riktade finansiering genom LOVA⁵ -bidrag innebär att nätverket framför allt begränsas till att fokusera på övergödningsinsatser. Samtidigt nämner vissa intervjupersoner att befintlig

---

⁵ Lokala Vattenvårdsprojekt

finansiering skulle kunna anpassas till att inkludera klimatanpassningsfrågor i större utsträckning.

Vår analys visar även att det finns en viss brist på kunskap kring hur nätverkens fokusområden kan påverkas av ett förändrat klimat – och i sin tur om/i vilken utsträckning klimatanpassningsåtgärder behöver vidtas. Flera intervjupersoner nämner att klimatanpassningsfrågan är ett relativt nytt område, vilket bidrar till att det finns en viss osäkerhet kring om och hur dessa frågor bör hanteras, och av vem.

Det framkommer även att kommuner har kommit olika långt när det gäller att hantera klimatanpassningsfrågor. I flera kommuner finns det idag ingen som har en uttalad roll att arbeta med dessa frågor – vilket bidrar till att frågan ofta hamnar mellan stolarna. I de fall klimatanpassningsfrågan får större utrymme hänger det ofta på att enskilda individer känner starkt för frågan och har tid/ork att driva den vidare.

Möjligheter med mellankommunal samverkan

I detta kapitel beskriver vi övergripande hur mellankommunal samverkan kan skapa ökade förutsättningar för framgång – både generellt samt kopplat till olika klimatanpassningsfrågor.

Mellankommunal samverkan skapar ökad resurskapacitet vilket bidrar till effektivitet, slagkraftighet och utveckling

I Kommunutredningen (SOU 2020:8) analyserades ett antal strukturella åtgärder och till vilken grad de påverkar stärkandet av kommuners drift- och utvecklingskapacitet och därmed möjlighet att utföra sina uppgifter. Det framkom att samverkan mellan kommuner generellt bidrar till ökad kapacitet där två viktiga åtgärder för att uppnå detta är:

- resursdelning sinsemellan kommunerna i form av materiella resurser samt
- delning av erfarenhet och kunskap.

Detta är något som även intervjupersonerna upplever som en central nytta som nätverken de representerar skapar för kommuners samt andra intressenters del. Vidare har det i intervjuerna lyfts att samverkan ökar den enskilda kommunens slagkraftighet och mod att driva en viktig fråga. Det beskrivs även att man genom att slå ihop diskussionen av angränsande frågor samt samordnar sig över de administrativa gränserna, skapar en mer rättvisande helhetsbild, vilket ger positiva effekter i form av åtgärdseffektivitet och utveckling. Intervjupersoner lyfter även att den tillit och de relationer som byggs upp genom mellankommunal samverkan, på sikt kan öppna dörrar för framtida samarbete inom andra frågor.

Resursdelning av materiella resurser och kapital gör att kommuner kan göra mer

Resursdelning handlar om att dela materiella resurser så som lokaler och utrustning, arbetskraft och tid, finansiellt kapital samt humankapital i form av erfarenhet och kunskap. Flera intervjupersoner har nämnt att detta är framstående fördel med mellankommunal samverkan.

I intervjuerna framkommer det exempelvis att man genom upparbetad samverkan mellan räddningstjänsterna i nätverket RäddsamVG har uppnått ökad möjlighet att dra nästan ändlösa resurser från andra områden när det behövs. En intervjuperson nämner att när situationer väl uppstår där samarbete krävs finns idag en betydligt kortare startsträcka, då upparbetade kontaktnätverk har skapats genom nätverket. Intervjupersonen anser att detta är särskilt viktigt eftersom extremhändelser så som skyfall och torka är mindre förutsägbara och sker mer ofta, vilket ställer ytterligare krav på räddningstjänstens kapacitet.

Resursdelning i form av erfarenhet och kompetens bidrar till ett ökat lärande och effektivare utförande

Genomgående i intervjuerna framkommer det att informations- och kunskapsspridning är en central nytta som nätverket bidrar till, vilket i sin tur ökar medvetenheten om andra kommuners förutsättningar och sårbarheter inför klimatförändringar. Lärandet som uppkommer genom erfarenhets- och kompetensutbyte är av stor vikt. Detta då många kommuner ofta står inför samma utmaningar som kan lösas med samma typer av åtgärder. Flera intervjupersoner menar att detta leder till att genvägar kan tas, vilket leder till effektivitetsvinster – både i form av tid och pengar. En intervjuperson exemplifierar att det kan handla om att en kommun som ligger steget före i en process kan delge var det uppstod hinder eller utmaningar vilket övriga kan ta med sig i sin egen planering.

Flera intervjupersoner nämner även att samverkan kopplat till klimatanpassning är av särskild vikt då det finns stora kunskapsskillnader mellan kommuner kopplat till klimatanpassningsfrågor. Endast i vissa kommuner finns personer som har kunskap/arbetar med dessa typer av frågor.

Ett gott exempel på när hopslagningen av resurser har bidragit till fördelar är vid bildandet av kommunalförbundet Miljösamverkan Östra Skaraborg. En utredning av Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) visar att hopslagningen av resurser har bidragit till en högre effektivitet, kvalitet och säkerhet i tillsynsprocessen inom miljö- och byggområdet.⁶ En annan studie har utrett vilka positiva effekter mellankommunal samverkan inom miljö- och tillsynsområdet kan bidra till.⁷ I enkätundersökningen deltog ett antal kommundirektörer och majoriteten av de medverkande ansåg att samverkan hade lett till stärkt kvalitet i verksamheternas leverans. Framför allt såg de mindre kommunerna positiva effekter av samverkan.

Mellankommunal samverkan leder till större kraft och mod

Vår analys visar att genom att slå ihop resurser kan kommuner gemensamt dels få stor kraft att driva frågor, dels bli modiga tillsammans att våga prova på nya saker och större projekt. Detta är särskilt viktigt för mindre kommuner, med mindre resurser. Många intervjupersoner betonar även vikten av att exempelvis samskapa utbildningar som aktörer över kommungränserna kan ta del av. I vissa fall har själva bildandet av nätverket varit viktigt för att en fråga som hamnat mellan stolarna, eller som saknar en tydlig ägare av frågan som kan fatta beslut, ska inkluderas i diskursen. Exempelvis genom bildandet av Vänerrådet kom frågan kring en hållbar tappningsstrategi upp på bordet och fick en större tyngd.

Att hantera möjligheter och utmaningar ur ett holistiskt perspektiv bidrar till bättre anpassade åtgärder

Flera intervjupersoner framhäver vikten av att se bortom de kommunala administrativa gränserna för att få ett mer holistiskt perspektiv på

---

⁶ Sveriges Kommuner och Regioner (2014) Vågar till samarbete: Mellankommunal samverkan inom miljö- och byggområdet, se: [7585-047-4.pdf \(skr.se\)](#) (hämtad 2022-11-15)

⁷ Gissur Ó Erlingsson & Anders Folkesson. Mellankommunal samverkan – är det värt det? En explorativ ansats. *Statsvetenskaplig tidskrift*. Årgång 124, 2022/2.

gemensamma utmaningar. Flera nämner att många frågor – speciellt miljöfrågor och klimatanpassningsfrågor – hör ihop och bör hanteras tillsammans för att kunna fånga upp en större mängd kunskap kring ett specifikt område – såsom ett vattendrag. Exempelvis när det gäller Vänerområdet beskriver en representant för Vänersamarbetet och Vänerrådet att samverkan är viktigt då området innefattar ett stort antal intressenter – därav krävs en helhetsuppfattning och en mer integrerad utveckling av området.

Vidare beskriver flera intervjupersoner att nätverk som hanterar vattenfrågor ofta berör ett större geografiskt område – ofta hela avrinningsområdet för en viss älv. Det betyder att åtgärder kan göra mer nytta högre upp i systemet och bidra till att drabbningen längre ned förmildras. Därav, om de drabbade kommunerna samordnar sina insatser ökar resurs- och åtgärdseffektiviteten. Dock lyfter flera personer att det finns strukturella utmaningar och hinder när det kommer till rådigheten hos en kommun. Framför allt att kommunallagen begränsar en kommuns möjlighet att göra investeringar i en annan kommun. Ett annat hinder handlar om vem som äger marken. Om det är en privat markägare kan det utgöra ytterligare hinder för att vidta klimatanpassningsåtgärder som initieras av kommuner.

Samordning ökar förutsättningarna för tillit och breddade nätverk, vilket öppnar upp för djupare och fler samarbeten

Förutom att samordning bidrar till ovan önskvärda positiva effekter inom de frågor som nätverket hanterar i dagsläget, lyfter tidigare forskning att vid historisk lång samverkan skapas tillit, vilket öppnar upp för att medlemmarna frivilligt skapar nya samarbeten kring andra frågeställningar.⁸ Detta framkommer även i Kommunutredningen (SOU 2020:8) att en strategisk samverkan - det vill säga samverkan i fastställda konstellationer - ger förutsättningar för kontinuitet och långsiktighet. Vår analys av intervjuvaren visar även att nätverk som funnits under en längre tid och där det funnits en kontinuitet hos medlemmarna, ökar förutsättningarna för att uppnå en bättre samverkan (vi beskriver detta mer utförligt i kapitel 5).

Flera intervjupersoner har även framhåvt nyttan av att medlemmarna får träffas och nätverka med varandra. Flera personer har nämnt att detta har lett till ett breddat nätverk, vilket i sin tur har lett till fler samarbeten inom andra områden. Exempelvis har det faktum att man har kännedom om varandra gjort att åtgärdssamordnare har nått ut till varandra och haft möten sinsemellan utan Länsstyrelsens involvering – kring frågor de vill diskutera och har gemensamt.

Flera möjligheter att samverka än mer kring klimatanpassningsfrågor

Flera intervjupersoner har påpekat att det finns utrymme att hantera klimatanpassningsfrågor i större utsträckning än vad nätverken gör idag. Samtidigt framkommer det att det finns en viss brist på kunskap kopplat till

---

⁸ Gissur Ó Erlingsson, Zeth Isaksson och Bo Persson.(2021). ”Mellankommunal samverkan: Vad är känt om dess effekter?: En inventering av kunskapsläget”. *Kommuninvest Forskningsberedning*. Örebro.

vilka klimatanpassningsfrågor som skulle kunna vara relevanta. I Tabell 2 nedan listar vi exempel på klimatanpassningsåtgärder kopplat till de sju prioriterade klimatriskerna enligt Nationell strategi för klimatanpassning. Vi listar även exempel på områden som kan vara relevanta för mellankommunal samverkan.

Tabell 2 Mellankommunal samverkan kopplat till klimatanpassningsområden

Områden enligt nationella strategin ⁹	Exempel på klimatanpassningsåtgärder	Exempelområden mellankommunal samverkan
Ras, skred och erosion som hotar samhällen, infrastruktur och företag. ¹⁰	<ul style="list-style-type: none"> Förhindra att ny planering lokaliseras till riskområden Naturbaserade lösningar (växter har stor betydelse för markens stabilitet) Kontrollerad avrinning Anpassat skogsbruk Stabilitetshöjande åtgärder 	<ul style="list-style-type: none"> Riskområden som ligger på gränsen mellan kommuner kan kräva mellankommunal samverkan Delning av kunskap och erfarenheter Finansiering av gemensamma utredningar¹¹ Framtagande av gemensam översiktsplan/gemensam fördjupad översiktsplan
Översvämningar som hotar samhällen, infrastruktur och företag.	<ul style="list-style-type: none"> Tekniska lösningar såsom befintliga vallar, anläggning av nya vallar och murar, förbättrade dagvattenlösningar och förstärkning av vågbrytare. Naturbaserade lösningar såsom bevarande av grönområden och våtmarker, planering av träd, återställa vattendrag och sjöar, funktionella kantzoner. Blå-grön-grålösningar¹² 	<ul style="list-style-type: none"> Delning av kunskap och erfarenheter Integrering av urbana och rurala områden, land och vatten¹³ Finansiering av gemensamma utredningar Framtagande av gemensam översiktsplan/gemensam fördjupad översiktsplan Kulturmiljövården i landskap och bebyggelse som kan utgöra utgångspunkt för analyser och lösningar

⁹ Proposition 2017/18:163. Nationell strategi för klimatanpassning.

¹⁰ Första rapporten från Nationella expertrådet för klimatanpassning. (2022).

Se: https://klimatanpassningsradet.se/polopoly_fs/1.180289!/Rapport%20fr%C3%A5n%20Nationella%20expertr%C3%A5det%20fr%C3%B6r%20klimatanpassning%202022.pdf (hämtad 2022-11-15). Sedan april 2020 är kommuner skyldiga att i sin översiktsplan redovisa sin syn på klimatrelaterade risker för skador på den byggda miljön till följd av översvämning, ras, skred och erosion.

¹¹ Se exempelvis SGI:s Götaälvtredning – skredrisker längs Göta älv (Utredningen syftade till att analysera hur risken för skred kan påverkas av klimatförändring, inklusive en ökad tappning från Vätern)

¹² Innebär att vattnet hålls kvar under mark i lager av stenmaterial. Vattnet kan sedan exempelvis nyttjas för bevattning av träd och växtlighet ovanför, eller täckas med en hårdgjord yta och användas till gator eller parkeringsytor (Nationella expertrådet för klimatanpassning, 2022, Första rapporten, se länk ovan)

¹³ Krävs eftersom flera åtgärder för att lösa problem i städer behöver ske i andra uppströms liggande områden, samt en stor del av problemen till havs behöver lösas på land

Områden enligt nationella strategin ⁹	Exempel på klimatanpassningsåtgärder	Exempelområden mellankommunal samverkan
	<ul style="list-style-type: none"> • Informativa/kunskapshöjande åtgärder 	<p>för klimatanpassning. Förr byggde man där markförhållandena var "säkra". Tidigare våtmarker kan återskapas för större vattenhållande förmåga i landskapet. Kulturmiljöbundna grönstrukturer kan utnyttjas som resurs eller inspiration vid planeringen av åtgärder. Inte sällan kan dessa frågor ha en mellankommunal bäring.</p>
<p>Höga temperaturer som innebär risker för hälsa och välbefinnande för människor och djur</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Naturbaserade lösningar (fler grönytor/träd i städer) • Minskad täthet mellan byggnader • Temperaturkontroll (kylning/uppvärmning) i byggnader för människor och djur • Åtgärder för att minska risken för skogsbränder (såsom gallring och avverkning) • Informativa/kunskapshöjande åtgärder 	<ul style="list-style-type: none"> • Gemensam hantering och förebyggande av skogsbränder • Delning av kunskap och erfarenheter • Gemensamma informationskampanjer
<p>Brist i vattenförsörjningen för enskilda, jordbruk och industri</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Naturbaserade lösningar (minska hårda ytor och öka gröna ytor så att dagvatten kan tränga sig igenom till grunden) • Ökad redundans, nöd- och reservvattenplanering • Åtgärder för att skydda vattentäkter • Tekniska investeringar i vattenverk, återströmningsskydd, avsaltningsverk, cirkulära vattensystem, distributionsnät, 	<ul style="list-style-type: none"> • Framtagande av gemensamma vattenförsörjningsplaner och gemensam riskhantering (särskilt relevant då flera kommuner hämtar vatten från samma sjö eller vattendrag) • Gemensamma investeringsplaner och investeringar i exempelvis olika tekniska åtgärder • Gemensamma informationskampanjer

Områden enligt nationella strategin ⁹	Exempel på klimatanpassningsåtgärder	Exempelområden mellankommunal samverkan
	<p>anläggningar för uppsamling av dagvatten¹⁴</p> <ul style="list-style-type: none"> • Identifiering av nya vattenbrunnar • Informationskampanjer för att minska vattenanvändningen • Olika förbud (till exempel bevattningsförbud) • Skyddande av våtmarker¹⁵ 	<ul style="list-style-type: none"> • Framtagande av gemensam översiktsplan/gemensam fördjupad översiktsplan
Biologiska och ekologiska effekter som påverkar en hållbar utveckling	<ul style="list-style-type: none"> • Helhetsinriktad planering av skogssystem • Naturbaserade lösningar som stärker biologisk mångfald • Anläggning av grön infrastruktur 	<ul style="list-style-type: none"> • Framtagande av gemensam översiktsplan/gemensam fördjupad översiktsplan • Delning av kunskap och erfarenheter • Samarbete kring grön infrastruktur
Påverkan på inhemsk och internationell livsmedelsproduktion och handel	<ul style="list-style-type: none"> • Åtgärder förknippade med ett mer resiliellt jordbruk (såsom tekniska lösningar för bevattningssystem) • Integrerad landskapsplanering/stadsplanering • Lokal energi- och matproduktion • Översyn av möjligheter att minska expansion av tätorter på bekostnad av omgivande jordbruksmark 	<ul style="list-style-type: none"> • Framtagande av gemensam översiktsplan/gemensam fördjupad översiktsplan • Samverkan kring infrastrukturfrågor • Försörjningsfrågor kopplat till beredskap – produktion, lagring, distribution • Samarbete kring grön infrastruktur

¹⁴ Dessa åtgärder berör kommuner och kommunala bolag i egenskap av producenter och distributörer av dricksvatten, och i förlängningen VA-kollektiven, vars avgifter ska täcka nödvändiga kostnader (se SOU 2016:32. Del 2. En trygg dricksvattenförsörjning – samlade förslag, finansiering och konsekvenser. Slutbetänkande av Dricksvattenutredningen. Näringsdepartementet.) Se även VA-plan (Borgholm kommun, 2014).

¹⁵ Nikita Malygin. (2021). Åtgärder mot vattenbrist: En studie med två scenarios för Ölands framtida vattenanvändning. Se: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1613552/FULLTEXT01.pdf> (hämtad 2022-11-15)
Borgholm kommun. Mörbylånga kommun och Länsstyrelsen i Kalmar län samarbetar aktivt för att återskapa våtmarker på Öland. Våtmarker är ett område som på effektivt sätt samlar ytvatten på Öland och bidrar till att grundvattennivåerna får en bättre balans av vattennivån då ytvattnet från våtmarker tränger sig sakta igenom till grundvattennivån.

Områden enligt nationella strategin ⁹	Exempel på klimatanpassningsåtgärder	Exempelområden mellankommunal samverkan
Ökad förekomst av skadegörare, sjukdomar och invasiva främmande arter som påverkar människor, djur och växter.	<ul style="list-style-type: none"> • Växtskyddsåtgärder • Informations- och kunskapshöjande åtgärder • Anpassade vaccinations- och informationsåtgärder • Förbud (exempelvis badförbud vid höga bakteriehalter som växer vid högre temperaturer)¹⁶ 	<ul style="list-style-type: none"> • Gemensamma handlingsplaner, lägesbeskrivningar • Delning av kunskap och erfarenheter

---

¹⁶ Socialstyrelsen (2020) Klimat- och sårbarhetsanalys för Socialstyrelsen. Se: <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/dokument-webb/ovrigt/klimat--och-sarbarhetsanalys.pdf> (hämtad 2022-11-15)

Fem områden att beakta vid mellankommunal samverkan

Baserat på intervju svaren samt litteraturstudien har vi identifierat fem områden som är viktiga att förhålla sig till vid mellankommunal samverkan. Dessa områden beskrivs ofta som viktiga framgångsfaktorer för en god samverkan. Vi beskriver dessa i mer detalj nedan.

1. Förankring på flera olika nivåer är viktigt för att ge klimatanpassningsfrågan tyngd och effekt

Tidigare forskning och flera intervju personer lyfter vikten av att nätverk har en förankring såväl politiskt som bland tjänstemän, företag och invånare.¹⁷ Exempelvis nämner flera intervju personer att graden av förankring både uppåt och nedåt är en viktig aspekt som påverkar hur väl nätverket kan hantera frågor generellt, så väl som klimatanpassningsfrågor. Att det är viktigt med höjd inom nätverket illustreras även i samverkanskuben (se bilaga 2). Exempelvis nämner flera intervju personer att lokala markägare behöver vara en del av processen för att åtgärdsarbetet ska gå snabbare och ge effekt. Detta eftersom det i åtgärdsarbetet krävs att någon upplåter mark.

En framgångsfaktor som lyfts av flera personer är att kommunpolitiker medverkar i nätverken. Detta gör att diskussionerna får större tyngd och att besluten kan leda till faktisk förändring. Det kan även bidra till ett tydligare uppdrag och rådighet att arbeta mer kring klimatanpassningsfrågor. Det beskrivs som en viktig komponent i arbetet med klimatanpassningsfrågor eftersom rådighetsfrågan ofta skapar utmaningar.

Exempelvis, i Miljösamverkan Väst inkluderar man såväl handläggare som chefer i nätverket för att få med sig samtliga perspektiv. Handläggare ingår i beredningsgruppen som arbetar fram vad som är på gång inom de olika fokusområdena och cheferna deltar i styrgruppen.

2. En bred representation av kompetenser och sakområden bland deltagarna bidrar till en bättre helhetsbild

Ett av huvudbudskapen i rapporten från Nationella expertrådet för klimatanpassning¹⁸ var att man genom att ta ett helhetsgrepp och involvera flera samhällsområden möjliggör synergier och undviker målkonflikter. Flera intervju personer och tidigare forskning (se samverkanskuben i Bilaga 2)

---

¹⁷ Sveriges Kommuner och Regioner (2014). Vägar till samarbete: Mellankommunal samverkan inom Miljö- och Byggområdet. Se:

<https://skr.se/download/18.7c1c4ddb17e3d28cf9b909co/1643009097648/7585-047-4.pdf> (hämtad 2022-11-15)

¹⁸ Nationella expertrådet för klimatanpassning (2022) Första rapporten. Se:

https://klimatanpassningsradet.se/polopoly_fs/1.180289!/Rapport%20fr%C3%A5n%20Nationella%20expertr%C3%A5det%20fr%C3%B6r%20klimatanpassning%202022.pdf (hämtad 2022-11-15)

lyfter även vikten av att det finns en bredd i nätverken i form av olika kompetenser och perspektiv för att skapa en helhetsbild av aktuella frågeställningar. Flera intervjupersoner nämner att en bredd inom nätverket framför allt är viktigt när det gäller den ökade komplexiteten av klimatanpassningsfrågan.

Vår analys visar att denna bredd kan uppnås genom att deltagarna representerar de aktörer som påverkas av området/områdena som nätverket hanterar. Många intervjupersoner lyfter att om denna bredd kan uppnås, skapas förutsättningar för bättre samverkan, kunskapsdelning, erfarenhetsutbyte och förståelse för komplexiteten kopplat till ett visst område. Det möjliggör även att parterna kan tydliggöra rollfördelningen i arbetet kring ett visst verksamhetsområde.

En representant för Älvsamordningsgruppen Göta Älv förklarar att det faktum att det i nätverket finns kunniga personer inom just vattenreglering är jätterelevant då dessa kan ge svar på frågor som övriga inte har vetskap om. Även i Vänerrådet samverkar ett brett spektrum av organisationer, företag och föreningar med olika kompetensområden - där ibland lyfts Vänerns vattenvårdsförbund upp som en viktig aktör i samarbetet kring vattennivåfrågor.

Ett begränsat antal deltagare ökar möjligheterna för ett närmare samarbete

Några intervjupersoner lyfter även att det är viktigt att inte för många deltar i nätverket. Färre deltagare ökar förutsättningarna för att alla deltagare vågar ta plats och få sin röst hörd samt får sina behov tillgodosedda - samt att de enklare lär känna varandra. Om deltagarna känner varandra - och känner till varandras utmaningar och behov - skapas i sin tur större förutsättningar för att nätverket kan uppnå större nytta. Diskussionen i föregående kapitel visar även att ett närmre samarbete ökar förutsättningarna för ökad tillit - vilket i sin tur kan leda till utökade samarbeten i framtiden. Ytterligare en förutsättning för att ovan beskrivna fördelar ska uppnås och tilliten ska utvecklas är kontinuitet. Kommunerna bör därför sträva efter att samma representanter (så långt det är möjligt) deltar i nätverken.

Vår analys visar att vilket antal deltagare som är optimalt framför allt beror på syftet med nätverket. Exempelvis - om syftet är att lösa en utmaning kring ett specifikt geografiskt område är det en fördel med färre deltagare. En intervjuperson lyfter att detta skapar bättre förutsättningar för tydligare dialoger och effektivare problemlösning. Om syftet med nätverket däremot är kunskaps-/erfarenhetsdelning kan det i stället vara en fördel om fler deltar, exempelvis då det kan bidra till ett effektivt användande av resurser. Men några intervjupersoner nämner att fler antal deltagare också ställer högre krav på fler tekniska lösningar - såsom möjligheter att dela in gruppen i mindre grupper (om mötena sker digitalt). Vidare om nätverket syftar till att sammankoppla personer med specifika professioner som exempelvis Bygglovsnätverk kan det vara mest gynnsamt att endast dessa ingår som deltagare för att uppnå syftet att stötta varandra i sin yrkesroll.

Att samverka med andra nätverk och organisationer kan bidra till en bättre helhetsbild samtidigt som arbetet inom nätverket kan vara mer fokuserat

Bredden av kompetenser behöver nödvändigtvis inte finnas bland de medverkande deltagarna i nätverket - framför allt inte när nätverket har ett snävare syfte som exempelvis att samla specifika yrkesgrupper som nämnt

ovan. Likväl, samverkansdiamanten (bilaga 2) visar att hur nätverken väljer att bygga in ett lärande och föra in ny kunskap är något att ta ställning till i samverkan generellt. Flera intervjupersoner nämner även att kommunernas möjlighet att nå framgång i sitt arbete bygger på att jobba tillsammans med andra organisationer - på ett eller annat sätt. Detta för att skapa en gemensam bild av problematiken och utmaningarna.

Flera nätverk som ingår i denna studie samverkar med andra befintliga nätverk. Exempelvis samverkar Vänersamarbetet med Vänerrådet eftersom huvudfrågorna till stor del överlappar varandra. Även Norra Älvsborgs Räddningstjänstförbund som sitter med i RäddsamVG: s styrgrupp samverkar. Vidare, kan nätverken genom samarbete med andra komma förbi finansieringshindret. Exempelvis Göta älvs vattenråd för diskussioner kring ras och skred med Delegationen för Göta älv som har en större finansiering. Detta har lyfts som en framgångsfaktor vad gäller att få en bättre helhetsbild, men som samtidigt möjliggör att nätverken kan arbeta mer fokuserat inom nätverken. Samverkan mellan olika nätverk bidrar även till en bättre förståelse för nätverkets del i helheten - vilket förhindrar eventuella överlapp.

Flertalet av nätverken har även ett brett kontaktnät som inkluderar organisationer inom flera olika kompetensområden, vilka de kan nå ut till för att få input i hur de ska hantera aktuella frågeställningar. Ett gott exempel på nätverk som arbetar med att koppla in andra organisationer är Göteborgsregionens klimatanpassningsnätverk som har en expertgrupp kopplad till nätverket som de träffar en gång per år. I expertgruppen ingår bland annat forskare och myndighetspersoner, Boverket, Naturvårdsverket, Lunds universitet och Karlstads universitet. Nätverket tar då upp frågeställningar där de har stött på hinder i hur de ska jobba och ber expertgruppen diskutera ämnet och kommentera.

Även Fyrbodals kommunalförbund har ett brett samarbete och finansierar åtgärder som utförs av så kallade utvecklingsnoder - som inte är en del av kommunalförbundet utan fungerar som en förlängd arm inom många olika frågor. Bland dessa finns Innovatum, Kristineberg center, Sotenes symbioscentrum, Gröna Klustret i Vänersborg, Mötesplats Steneby och Vinnova innovation.

Externa personer kan bidra till kompletterande kunskaper

Många intervjupersoner nämner att det ofta är uppskattat när externa personer bjuds in till möten för att presentera kring ett specifikt område. Detta beror dels på att externa personer ofta bidrar med kompletterande kunskaper och erfarenheter som medlemmarna har nytta av i deras egna arbeten. I vissa fall bidrar detta också till ett utvidgat nätverk eftersom nätverksmedlemmarna vet vem man kan kontakta vid frågor kring ett visst ämne. Bland annat Älvsamordningsgruppen för Göta Älv har bjudit in representanter från SMHI - då de sitter på kompletterande expertkunskap kring särskilda frågor.

Många intervjupersoner nämner även att de märker att engagemanget ökar bland medlemmarna då externa personer bjuds in. Vad gäller förståelsen kring klimatanpassningsfrågor nämner en intervjuperson att det är särskilt viktigt att externa aktörer - såsom Länsstyrelsen - delar centrala kunskapsunderlag med nätverken.

3. Gemensam identifiering av fokusområde, mål och samarbetsgrund är en väg till framgång

Vår analys visar att i de fall medlemmarna samlas kring en gemensam utmaning/gemensamma mål – och medlemmarna själva får vara med och bestämma formen för att samverka kring utmaningen/målen – skapas bättre förutsättningar för en lyckad samverkan. Detta beror framför allt på att nätverkets fokus är mer behovsstyrt, vilket skapar grundläggande incitament för medlemmarna att delta i nätverket. Det blir på så sätt tydligt vad de själva får ut av och kan vinna på samverkan. Vikten av detta illustreras även i samverkanstrappan (se bilaga 2).

Flera intervjupersoner nämner även att om nätverket är mer skraddarsytt efter medlemmarnas behov blir även mötena mer produktiva då medlemmarna är mer engagerade och har fler erfarenheter att dela med sig av – vilket i sin tur leder till bättre kunskapsdelning mellan kommunerna. Ett gott exempel på hur medlemmarnas behov utformar nätverket är i RäddsamVG där den gemensamma verksamhetsplanen skapas genom att denna skickas ut på internremiss till samtliga deltagare – vilket ger alla möjligheten att bidra till utformningen. På liknande vis initierar Miljösamverkan Väst sin verksamhetsplaneringsprocess genom att låta målgruppen lämna in förslag på projekt.

Vår analys visar även att det ibland kan vara nödvändigt att skapa separata arbetsgrupper inom ett nätverk för att öka involveringen. Detta är särskilt relevant om nätverket består av en större andel medlemmar, om klimatanpassningsområdet är komplext och/eller det finns flera olika utmaningar och behov.

4. En transparent, tillåtande och prestigelös kultur möjliggör bättre dialoger

Vår analys visar även att det är viktigt att få in ett djup i samverkan, i form av förtroende och upplevelse av att samtliga parter bidrar i samverkan.¹⁹ Exempelvis händer det ofta att medlemmarna inom ett nätverk har separata fokus och hanterar olika frågor utanför nätverket. Detta kan i vissa fall leda till målkonflikter. Därför blir det viktigt att det finns utrymme inom nätverket att hantera flera olika frågor och utgångspunkter samtidigt. Vår analys visar även att det är viktigt att kontinuerligt arbeta på ett ändamålsenligt sätt med att bygga tillit samt att skapa en förståelse för övriga medlemmars kontext och målbilder.²⁰

Vår analys visar att bättre förutsättningar för ett djup i samverkan kan uppnås genom att nätverken har en transparent, tillåtande och prestigelös kultur. Detta är särskilt viktigt då det finns målkonflikter inom nätverket och olika erfarenhetsnivåer, vilket kan skapa osäkerhet hos deltagare. Flera intervjupersoner nämner att en öppen och tillåtande kultur bidrar till att nätverkets medlemmar får en bättre förståelse för varandras förutsättningar

---

¹⁹ Se Samverkanstrappan och Samverkanskuben i Bilaga 2

²⁰ Se Samverkansdiamanten i Bilaga 2

och utmaningar – vilket i sin tur ökar förutsättningarna för bättre dialoger och en vilja att mötas på mitten.

I intervjuerna har flera exempel nämnts på hur en transparent, öppen och tillåtande kultur kan uppnås. Dessa exempel inkluderar:

- **Ha fysiska möten så långt det går.** Detta är viktigt för att bygga upp bättre relationer mellan medlemmarna. Om det finns begränsade resurser, fokusera på att ha det i uppstarten av ett nätverk så medlemmarna får chans att träffa och lära känna varandra från början.
- **Utför studiebesök i medlemskommunerna.** Studiebesök kräver extra tid av medlemmarna när de väl sker, men kan spara tid i slutändan då det snabbt ökar förståelsen för vilka behov/utmaningar som är gemensamma och var det finns samverkansmöjligheter.
- **Inled varje möte med att gå bordet runt** (om nätverket inkluderar ett begränsat antal personer). Detta är viktigt för att varje medlem ska komma till tals. Detta bidrar till ökade förutsättningar för de enskildas situationer, utmaningar och behov. Detta öppnar även upp för övriga deltagares möjlighet att komma med konkret feedback och förslag.

Exempelvis lyfter en representant för vattenråden att de har en ”bordet runt” sektion under mötena för att lyfta aktuell information för respektive område. De har även studiebesök för kompetensutveckling där de exempelvis tittar på åtgärder som görs i ett avrinningsområde. Även inom Vänersamarbetet har en framgångsfaktor varit att besöka alla medlemskommuner samt att ha studiebesök så att övriga medlemmar kan få en ökad förståelse av situationen på de olika platserna.

5. En ändamålsenligt utformad mötesprocess möjliggör fortsatt engagemang

Vår analys visar även att själva mötesstrukturen är ett viktigt område att beakta vid mellankommunal samverkan. Många lyfter att det är viktigt att mötena bör vara utformade utifrån medlemmarnas behov så att det under varje möte är tydligt för medlemmarna vad de har att vinna på att delta i mötet. Detta kräver en viss flexibilitet i hur mötena planeras. En intervjuperson nämner att det handlar om att lyssna in medlemmarna och att kontinuerligt hämta in feedback för att se vad som fungerar bra och vad som kan fungera bättre. Genom denna process tillåts nätverket formas mer och mer efter medlemmarnas behov och olika förutsättningar.

En tydlig samordnare som driver samverkan framåt

För att kunna skapa en ändamålsenligt utformad mötesprocess visar vår analys att det krävs en långsiktighet samt flexibilitet hos de som leder nätverket. Detta kräver i sin tur att det finns en eller flera fastställda samordnare som har tydliga roller, ett uttalat ansvar samt tid för att driva nätverket framåt. Samverkanstrappan visar exempelvis att det är viktigt att någon person är drivande i samtalen och att det är deltagarnas behov som styr innehållet i samtalen. Det är viktigt att samordnaren under alla delar i processen (innan, under och efter möten) informerar, engagerar och aktiverar

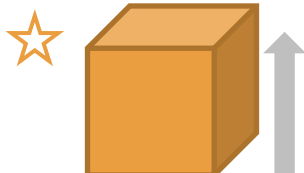
medlemmarna. Det är därav viktigt att denna person har avsatt tid för att planera, organisera och följa upp. För att underlätta arbetsbelastningen för samordnaren kan det vara ett alternativ att ha ett arbetsutskott som sätter en dagordning och identifierar frågor. Detta är något som GR-klimatanpassningsnätverket har haft god hjälp av.

En mix av fysiska och digitala möten sänker trösklar för deltagande

Flera intervjupersoner nämner att en mix av fysiska och digitala möten har fungerat bra för samverkan. De fysiska mötena är viktiga för att inledningsvis skapa relationer och ha de längre, mer djupgående diskussionerna. De digitala mötena sänker tröskeln för att delta (särskilt för personer med tidsbrist) – vilket ökar förutsättningarna för att deltagarna kan hålla en mer kontinuerlig kontakt. För nätverk vars målgrupp sträcker sig över ett stort geografiskt område, som exempelvis bygglovsnätverket, kan det vara mer effektivt att ha enbart digitala träffar. En representant för nätverket framhäver att det geografiska avståndet inte ska vara avgörande för möjligheten att delta – framför allt när många redan har en tidspressad arbetssituation.

Ett koncept för mellankommunal samverkan

I detta avslutande kapitel sammanfattar vi ett koncept på viktiga faktorer att ta hänsyn till för att öka förutsättningarna för en mer framgångsrik mellankommunal samverkan kopplat till klimatanpassningsfrågor. Vi ser även att konceptet är relevant för mellankommunal samverkan generellt.

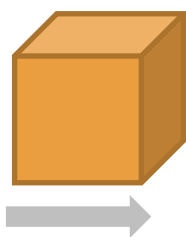

Säkerställ att det finns en höjd i nätverket – i form av att aktörer på alla nivåer deltar. Mellankommunal samverkan kräver förankring på alla nivåer. Att det finns förankring på flera olika nivåer är särskilt viktigt för klimatanpassningsfrågor då det berör aktörer på alla nivåer i samhället. Förankring kan uppnås på olika sätt:

- Politiker, chefer och/eller andra beslutsfattare bör delta i nätverket. De kan delta direkt, som faktiska medlemmar, eller indirekt genom att de deltar på några utvalda nätverksträffar.
- Inkludera de medborgare, markägare eller företag som berörs av klimatanpassningsfrågan i nätverket, alternativt bjud in dem på nätverksträffar.

Säkerställ att det finns bredd i nätverket – i form av att alla nödvändiga kompetenser och erfarenheter ingår. Detta möjliggör ett bättre helhetsgrepp genom att bättre förutsättningar för synergier uppnås samt att målkonflikter kan hanteras mer effektivt. Detta kan uppnås genom att relevanta kunskaper och erfarenheter kopplas in direkt via medlemmarna eller indirekt via kontakter med andra organisationer eller nätverk. Följande faktorer bör tas i beaktan:

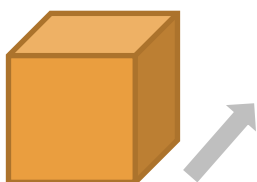

- Utgå från den specifika utmaningen/det önskvärda resultatet för att identifiera relevanta roller. Men håll antalet medlemmar till ett minimum om syftet är att lösa en utmaning tillsammans.
- Identifiera befintliga nätverk och/eller organisationer som kan vara relevanta att ha kontakt med. Det kan bidra till ett bättre helhetsperspektiv, samtidigt som nätverket kan driva ett mer fokuserat arbete.
- Bjud in externa personer till nätverksträffar, om det är relevant för kompletterande kunskaper och erfarenheter.

Säkerställ att nätverket är utformat efter medlemmarnas behov. Detta ökar medlemmarnas engagemang och incitament till att delta och bidra i nätverket. Vi ser att följande faktorer kan bidra till en mer behovsstyrd samverkan:

- Tillåt att syftet med nätverket ändras över tid, i takt med att medlemmarnas behov ändras. Detta ökar engagemanget för att hitta gemensamma vägar framåt.
- Låt medlemmarna medverka i eller bidra med förslag i planeringsprocessen.
- Utforska möjligheten till separata arbetsgrupper. Detta är särskilt relevant om klimatanpassningsområdet är komplext och/eller det finns flera olika utmaningar och behov inom nätverket.

Skapa en transparent, prestigelös och öppen kultur. En transparent, prestigelös och öppen kultur ökar förutsättningarna för ett djup i samverkan – då det ökar förutsättningarna för ökad tillit, ökad samsyn och bättre dialoger – vilket i sin tur ökar förutsättningarna till förbättrad samverkan. Detta är särskilt viktigt om det finns målkonflikter inom nätverket. Vår analys visar att följande faktorer bör tas i beaktan:

- Ha fysiska möten så långt det går. Detta ökar förutsättningarna för relationsbyggande.
- Utför studiebesök hos medlemskommunerna. Detta kommer med stor sannolikhet leda till en mer effektiv och givande samverkan då förståelsen för varandras utmaningar och situationer ökar.
- Inled varje möte med att se till att varje medlem får komma till tals – dvs gå 'varvet runt'. Detta gör att varje medlem känner sig hörd, vilket bidrar till större engagemang under mötet.

Säkerställ att mötesstrukturen är ändamålsenligt utformad. Hur mötena utformas är viktigt för sammanhållningen, engagemanget och för att snabbare uppnå målen med samverkan. För att uppnå en ändamålsenlig mötesstruktur bör följande tas i beaktan:

- Säkerställ att det finns en eller flera fastställda samordnare som har tydliga roller, ett uttalat ansvar samt tid för att driva nätverket framåt. Samordnarna bör sträva efter att engagera medlemmarna inte bara under mötena – men även innan och efter mötena.
- Ett arbetsutskott/en beredningsgrupp kan vara ett alternativ om samordnaren har brist på tid/resurser. Denna grupp skulle då ha ansvaret att inför varje möte bereda innehållet för mötet.
- Säkerställ att samtliga medlemmar får ut något av varje möte och att det är tydligt varför mötet hålls. Detta kan uppnås genom att:

- i början av varje möte kommunicera vad syftet och målet är med mötet
  - i slutet på varje möte fråga mötesdeltagarna om de fick ut vad de förväntade sig av mötet, eller om mötet borde ha varit utformat på ett annorlunda sätt.
- Sänk trösklarna för att delta i mötena genom att erbjuda en kombination av fysiska och digitala möten.

Bilagor

Bilaga 1: Beskrivning av nätverk

Nätverk/länk	Startår	Uppdrag/syfte	Medlemmar	Fokusområde	Koppling till klimatanpassning
Bygglövsnätverk Länk: www.lansstyrelsen.se/vastra-gotaland	2021	Nätverksplattform för dialog, kunskapshöjande samtal och inspiration för alla handläggare inom bygglövsverksamhet.	Samtliga 49 kommuner i Västra Götalandsregionen bjuds in och har möjlighet att delta.	Bygglöv och tillsyn Samordning av tillsyn.	Hantering av klimatanpassningsfrågor ingår indirekt i andra frågor men kopplingen anses inte vara tydlig. Nätverket stöttar kommunerna i hur de ska hantera ärenden kopplat till Plan- och bygglagen och Miljöbalken. Även geoteknik ingår i arbetet - vilket inkluderar frågor så som erosion och skyfall som har en tydlig koppling till klimatanpassning. I regel ska dessa frågor hanteras i detaljplanerna. Dock jobbar många med gamla detaljplaner - vilka ibland har upprättats när det inte fanns samma kravställning. Det innebär att de geotekniska frågorna även kan behöva utredas inom bygglövsverksamheten.
Fyrbodals kommunalförbund Länk: www.fyrbodal.se/	2005	Skapa en gemensam bild av Fyrbodal och samverka för en hållbar utveckling. Verka för regional tillväxt- och utvecklingsarbete, skapa en gemensam plattform för omvärldsorientering, bevaka kommunala intressen, driva utvecklingsprojekt, skapa förutsättningar för att i projekt nyttja EU:s resurser samt skapa en nätverksarena för idé och erfarenhetsutbyte. Verka som en mellannivå och föra talan mellan kommun och region.	14 medlemskommuner: Bengtsfors, Dals-Ed, Färgelanda, Lysekil, Mellerud, Munkedal, Orust, Sotenäs, Strömstad, Tanum, Trollhättan, Uddevalla, Vänersborg och Åmål.	Driver ett stort antal nätverk inom områdena samhällsutveckling, ledning samt välfärdsutveckling.	En representant för Fyrbodals kommunalförbund beskriver att även om kommunalförbundet inte arbetar utifrån ett klimatanpassningsperspektiv idag, sammanfaller många av klimatanpassningsfrågorna med förbundets centrala uppdrag. Alla klimatanpassningsområden anses vara relevanta för kommunalförbundet. Bland annat nämns <i>områdena ökad förekomst av skadegörare, sjukdomar och invasiva främmande arter som påverkar människor, djur och växter</i> samt påverkan på <i>inhemsk och internationell livsmedelsproduktion och handel</i> som två områden redan inkluderade i verksamhetsplanen utifrån förbundets uppdrag att jobba utifrån den

Nätverk/länk	Startår	Uppdrag/syfte	Medlemmar	Fokusområde	Koppling till klimatanpassning
					nationella livsmedelsstrategin ²¹ . Vidare beskrivs det att dessa frågor framför allt tillhör näringslivsutvecklingen som kopplas till näringslivsnätverket som förbundet bedriver.
Göteborgsregionens klimatanpassningsnätverk Länk: www.goteborgsregionen.se	2018	Underlätta och stödja kommunernas arbete för klimatanpassning. Vara och skapa en gemensam röst, på ett regionalt och nationellt plan. Identifiera gemensamma frågor, hitta samarbetsgrund och främja kontaktskapande. Stärka kommunerna med kunskap och innovation.	De 13 kommunerna i Göteborgsregionen: Ale, Alingsås, Göteborg, Härryda, Kungsbacka, Kungälv, Lerum, Lilla Edet, Mölndal, Partille, Stenungsund, Tjörn och Öckerö	Fokus på vatten och klimat och sårbarhet, samt jobbar med vattenförsörjningsfrågor, VA-frågor, klimatfrågor och miljöfrågor av olika slag.	Nätverket grundades med fokus på att hantera klimatanpassningsfrågor. Representanten för nätverket beskriver att man har genomfört workshops för att finna gemensamma utmaningar och framtida riktningar inom klimatanpassningsfrågan. Detta eftersom regionen inbördes ser väldigt olika ut och kommunerna har olika förutsättningar och står inför olika utmaningar i relation till klimatpåverkan. Exempelvis kustkommunerna hanterar specifikt utmaningar som infaller på grund av stigande havsnivåer och översvämningssproblematik. Intervjupersonen beskriver att även om den specifika frågan inte alltid är lika relevant för alla kommuner finns det en nytta i att samordnas kring ett angreppssätt som kan appliceras brett oavsett utmaning eller åtgärd.
Miljösamverkan Väst Länk: www.miljosamverkavast.se	2014 ²²	Att verka som en bro mellan olika personer och myndigheter för att effektivisera miljömyndigheternas arbete enligt miljöbalken och livsmedelslagstiftningen. Ge stöd och vägledning.	Miljösamverkan Halland: Länsstyrelsen Halland och länets kommuner Kungsbacka, Falkenberg, Laholm, Halmstad, Hylte och Varberg. Miljösamverkan Västra Götaland: Länsstyrelsen Västra Götaland och samtliga av länet kommuner, Fyrbodals kommunalförbund, Skaraborgs kommunalförbund, Sjuhärads kommunalförbund.	Miljö-, hälsoskydd och livsmedel	Klimatanpassningsfrågan är sällan huvudfokus, men ingår i många frågor inom VA, fysisk planering, dagvatten -och skyfallshantering. Miljökontoren kan exempelvis bli inkopplade i översvämningssärenden från olika verksamheter där det lyfts frågor om hur detta kan hanteras av kommunerna.

²¹ Proposition 2016/17:104. *En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet.*

²² Uppstod i och med fortsatt samarbete mellan Miljösamverkan Västra Götaland och Miljösamverkan Halland som tillsammans deltog i satsningen tillsynsutveckling i Väst (TUV) under 2012 till 2014.

Nätverk/länk	Startår	Uppdrag/syfte	Medlemmar	Fokusområde	Koppling till klimatanpassning
Norra Älvsborgs Räddningstjänstförbund (NÄRF) Länk: www.brand112.se	1997	Utbildning och informationsspridning till allmänheten och verksamheter kring säkerhets- och brandskyddsarbete.	Fyra medlemskommuner. Färgelanda, Mellerud, Trollhättan och Vänersborg.	Säkerhets- och brandskyddsarbete	Klimatanpassningsfrågor och framtida klimatförändringar tas inte upp formellt i nätverket. Däremot tas frågorna med i riskanalyserna som ligger till grund för handlingsplaner, i och med den ökade frekvensen av olyckor kopplat till klimatpåverkan (exempelvis skogsbränder och översvämningar) som räddningstjänsterna måste förbereda sig för.
RäddsamVG Länk: www.raddsamvg.com	2015	Öka samverkan för att verka för ett säkrare och tryggare Västra Götaland – med en förmåga att hantera det oväntade.	Innefattar samtliga 19 räddningstjänster i Västra Götalands län. Därutöver deltar alla 49 kommuner i Västra Götalands län, samt Kungsbacka i Hallands län. Kungsbacka kommun ingår i räddningstjänsten Storgöteborg.	Samverkan kring operativa räddningstjänstinsatser.	Klimatanpassningsfrågor tas inte upp i sak. Däremot tas framtida händelser och utmaningar in i estimeringen och verksamhetsplanen. Det byggs därmed upp insatser och organisatoriska resurser som finns tillgängliga oavsett om det förekommer översvämningar till följd av skyfall eller skogsbrand. I förebyggande syfte anses det viktigt att vara medveten om "svarta svanar" det vill säga oförutsägbara effekter som kan uppkomma till följd av klimatpåverkan. Det ses som en möjlighet att resurser som används inom exempelvis ras och skred skulle kunna optimeras och även användas inom andra områden. Det förs diskussioner kring insatser och miljöpåverkan exempelvis kring omhändertagandet av släckmedel eftersom övningsfält samt släckvatten kan vara kontaminerade. Nätverket adresserar när extremhändelse blir vardagshändelse i och med klimatförändringar.
VAKK (Västsvensk arbetsgrupp för kulturarv och klimatförändringar)	2017	Fortsätta arbetet i enlighet med slutsatserna från utredningen 2014–2016 "Kulturarv för framtida generationer – med klimatperspektiv på Västsveriges kulturarv". I utredningen ²³ visas	Förvaltningen för Kulturutveckling, Bohusläns museum, Kulturmiljö Halland, Göteborgs stadsmuseum och Länsstyrelserna i Halland och Västra Götaland.	Klimatförändringarnas påverkan på kulturarvet.	VAKK gruppen har ett fokus på att lyfta in kulturmiljövården i kommunernas diskussioner kring klimatpåverkan och i klimatanpassningsplanerna då dessa kan komma att påverka kulturarvet. Framför allt klimatriskerna översvämningar och skyfall

²³ Rapporten "Kulturarv för framtida generationer – med klimatperspektiv på Västsveriges kulturarv" (2016). Se: <https://www.lansstyrelsen.se/download/18.5776ebef1633fba4a971d02/1526379149680/2016-48.pdf> (hämtad 2022-11-15)

Nätverk/länk	Startår	Uppdrag/syfte	Medlemmar	Fokusområde	Koppling till klimatanpassning
Länk: www.expo-vgr.se		hur kulturarvet i Västsverige kan komma att påverkas av de kommande klimatförändringarna. Utredningen startades på initiativ av institutionerna som var delaktiga i projektarbetsgruppen. I utredningen ²⁴ finns underlag som kan guida kommunerna i deras inkludering av kulturmiljövård i deras klimatanpassningsanalyser.			förväntas påverka kulturarvet i högre utsträckning. Därför är klimatanpassningsåtgärderna en viktig fråga i detta sammanhang. ²⁵ Antikvarisk medverkan i processerna är viktigt. ²⁶
Vattenråd (Mölnadsån, Säveån, Göta älv) Länk: www.vattenradivas.t.se	Göta älvs vattenråd 2006 Under 2008 blev Mölnadsåns vattenråd och Säveåns vattenråd egna vattenråd.	Skapa en helhetssyn och samsyn kring vattnets avrinningsområden för att klara kraven i EU:s Vattendirektiv och verka för en god vattenstatus. Syftar också till att öka möjligheten att kunna påverka andra viktiga beslut som tas av bland annat Vattenmyndigheten, Vattendelegationen och övriga myndigheter inom Västerhavets vattendistrikt.	Göta älvs vattenråd: 6 kommuner. Ale, Göteborg, Lilla Edet, Trollhättan Vänersborg och Öckerö. Därtill Gryaab AB, Göteborgs Hamn AB, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), Naturskyddsföreningen, Sportfiskarna, Södra skogsägarna, Vattenfall Göta älv AB, Länsstyrelsen Västra Götalands län, Göta älvs Vattenvårdsförbund/Göteborgsregionen (GR) Mölnadsåns vattenråd: 5 kommuner. Bollebygd, Göteborg, Härryda, Lerum och Mölnadal. Mölnads Kvarnby, Mölnadsåns fiskeråd.	Göta älvs avrinningsområde nedströms Vänern, samt Göta älvs kustvatten. Mölnadsåns avrinningsområde Säveåns avrinningsområde Fokus på vattenstatus /kvalitet	Klimatanpassningsfrågorna är viktiga inom de områden där åtgärderna kan få en indirekt men utökad effekt. Exempelvis återvätning av skogsmark och restaurering av våtmarker är sådant som har flera funktioner. Detta tar hand om näring men har även en vattenhållande effekt. Samt vid nyanläggning av dammar är huvudfunktionen att ta hand om näringsämnen – men åtgärden förhindrar även övergödning.

²⁴ Rapporten "Kulturarv för framtida generationer – med klimatperspektiv på Västsveriges kulturarv" (2020) bilaga 2: Klimatpåverkan på kulturarvet: Kommunvis genomgång. Se: <https://catalog.lansstyrelsen.se/store/13/resource/2642> (hämtad 2022-11-25)

²⁵ En representant från VAKK nämner att allt fler kommuner nu tar fram klimatförändringsanalyser som del i sina nya eller uppdaterade kulturmiljöprogram – så som uppmanas till i Länsstyrelsens handlingsplan för klimatanpassning.

²⁶ I samband med utredningen "Kulturarv för framtida generationer" har ett kartverktyg med klimatförändringar och kulturarv tagits fram, se: www.kulturarvklimat.se (hämtad 2022-11-25)

Nätverk/länk	Startår	Uppdrag/syfte	Medlemmar	Fokusområde	Koppling till klimatanpassning
			<p>Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), Naturskyddsföreningen, Sportfiskarna, Södra skogsägarna, Vattenfall Göta älv AB, Länsstyrelsen Västra Götaland, Göta älvs vattenvårdsförbund/Göteborgsregionen (GR)</p> <p>Säveåns vattenråd: Alingsås, Borås, Göteborg, Lerum, Partille och Vårgårda.</p> <p>Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), Naturskyddsföreningen, Sportfiskarna, Södra skogsägarna, Länsstyrelsen Västra Götalands län, Göta älvs vattenvårdsförbund/Göteborgsregionen (GR), Vattenkraftsägare (Alingsås Energi AB), Fiskevårdsområdesföreningar (FVO), och en industrirepresentant (SKF)</p>		
<p>Vänersamarbetet</p> <p>Länk: www.lakevanern.se/livet-vid-vanern/vanersamarbetet/</p>	2015	<p>Arbetar för en hållbar utveckling av Vänern inom områdena: samordning, näringsliv och kommunikation.</p> <p>Syfte att bedriva utvecklingsarbete som ger en hållbar maritim utveckling och attraktiv livsmiljö för lokalbefolkning, verksamheter och besökare i Vänernkommunerna.</p>	13 kommuner: Grums, Grästorps Gullspång, Götene, Hammarö, Karlstad, Kristinehamn, Lidköping, Mariestad, Mellerud, Säffle, Vänersborg och Åmål.	Hållbar utveckling inom sjöfart, besöksnäring, fiske (fiskefrågor samordnas via Vänerns vattenvårdsförbund) och friluftsliv. Finns ett fokus på att hitta en rollfördelning i det gemensamma arbetet.	I det generella utvecklingsarbetet är klimatfrågan alltid något som måste tas hänsyn till och klimatanpassning ingår i alla frågor. Hållbara typer av besöksnäring och hållbara transporter. Samma sak i fiskefrågorna, där handlar det om att det fiske som sker måste ta hänsyn till förändrat klimat. Hållbar vattenreglering är det område som ligger närmast klimatanpassning.
<p>Vänerrådet</p> <p>Länk: www.lakevanern.se/livet-vid-vanern/vanerradet/</p>	2018	Arbeta för en säker och naturanpassad tappningsstrategi för Vänern som både tar till vara naturvärden och samhällsintressen.	<p>25 medlemmar: Vänersamarbetet (de 13 Vänerkommunerna), Trollhättans stad, Ale kommun, Göteborgs stad, Kungälv kommun och Lilla Edets kommun.</p> <p>Därtill Göta älvs vattenvårdsförbund, Havs- och vattenmyndigheten, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF),</p>	Fokus ligger på vattenreglering och att skapa en säker och naturanpassad tappningsstrategi.	Rent konkret ligger Vänerrådets uppdrag med vattenregleringen inom området klimatanpassning. Det nya förslaget till en tappningsstrategi med naturanpassning innebär att årsvariationen av vattennivån återställs till en mer naturlig variation. Samtidigt kommer den att dämpa effekterna av klimatförändringen genom att hålla kvar en högre vattennivå på våren och försommaren. Klimatförändringen kommer att innebära utebliven vårfloed och mer regn på

Nätverk/länk	Startår	Uppdrag/syfte	Medlemmar	Fokusområde	Koppling till klimatanpassning
			Länsstyrelsen Västra Götaland, Länsstyrelsen Värmland, MSB, Naturvårdsverket, Region Värmland, Trafikverket, Sjöfartsverket, Sportfiskarna, SGI/Delegationen för Göta älv, Sveriges Jordägareförbund, Vattenfall, Visit Värmland, Vänerens Fiskareförbund, Vänerens Vattenvårdsförbund, Vänerregionens Näringslivsråd samt Västra Götalandsregionen.		hösten/vintern En högre vattennivå på våren gynnar den biologiska mångfalden och dämpar igenväxningen av stränder och fågelskärr.
Åtgärdssamordnare våtmarker	2018 ²⁷	Syftet med åtgärdssamordnare är att tillsammans med markägare, kommun och myndigheter minska övergödningen i landskapet, med stöd av bidraget för Lokala vattenvårdsprojekt (LOVA) ²⁸ . Nätverket syftar till att ombesörja en kompetensutveckling hos åtgärdssamordnarna, och främja kommunikation mellan åtgärdssamordnare men också inom Länsstyrelsen Västra Götaland.	14 personer. Åtgärdssamordnare som i huvudsak sitter på kommuner men också i vattenråd, samt på en ideell organisation (Skara stifts prästlönetillgångar).	Fokus på övergödning i dagsläget enligt LOVA förordningen. ²⁹	Nätverket är kopplat till klimatanpassning genom sitt arbete att samordna åtgärder mot övergödning. Åtgärderna omfattar anläggning av våtmarker, tvåstegsdiken, kantzoner, strukturkalkning, fosfordammar och olika markstrukturåtgärder med näringsbehållande syfte. Arbetar även med rådgivning kring odlingsregim till lantbrukare.
Älvsamordningsgruppen Göta älv	2001	Älvgrupp Göta älv är ett forum för samordning, informations- och erfarenhetsutbyte samt att ge bättre förutsättningar för samverkan vid höglödessituationer och i händelse av dammhaveri. Älvgruppen ska	I älvsamordningsgruppen Göta älv deltar Länsstyrelserna i Västra Götalands- och Värmlands län, Kommunerna Vänersborg, Trollhättan, Lilla Edet, Ale, Kungälv och Göteborg. Räddningstjänstorganisationerna NÄRF, SBRF, BORF och RSG. Vattenfall	Arbetar med beredskapsfrågor vid höglödessituationer och dammhaveri. Älvgruppen	Nätverket hanterar klimatanpassning genom sitt arbete att åskådliggöra risker och konsekvenser av klimatpåverkan. Älvgrupper finns för vissa vattendrag som är specifikt utpekade som riskområden gällande höglödessituationer. Arbetet handlar bland annat om att identifiera vad

²⁷ Har sedan 2018 funnits som test via Havs- och vatten-myndigheten och LEVA (Lokalt engagemang för Vatten). Övergick 2020 till att administreras och finansieras av Länsstyrelsen Västra Götaland.

²⁸ Länsstyrelsen Västra Götaland, Lokala vattenvårdsprojekt (LOVA), se: <https://www.lansstyrelsen.se/vastra-gotaland/miljo-och-vatten/atgarder-och-verksamheter-i-vatten/stod-for-atgarder-i-vatten/lokala-vattenvardsprojekt-lova.html> (hämtad 2022-11-25)

²⁹ Förordning (2009:381) om statligt stöd till lokala vattenvårdsprojekt

Nätverk/länk	Startår	Uppdrag/syfte	Medlemmar	Fokusområde	Koppling till klimatanpassning
		även verka för ökad kunskap om risken för översvämningar.	Vattenkraft AB, Sjöfartsverket, SGI, Trafikverket, Försvarmakten, SMHI, och LRF.	sammankallas även vid lågflödessituationer.	som påverkas av klimatet. Det kommer även upp frågor kring olika nivåer i Väneren. Älvsamordningsgrupper finns även för Upperudsälven, Viskan och Sävån. För dessa forum är syfte och uppdrag detsamma som för Älvsamordningsgruppen Göta älv.
ÖP nätverk Länk: www.ext-geoportalsstyrelsen.se	2019	Nätverksplattform för kunskaps- och erfarenhetsutbyte samt inspiration mellan översiktsplaneringshandläggare.	37 kommuner. Ale, Alingsås, Bengtsfors, Bollebygd, Dals-Ed, Essunga, Falköping, Färgelanda, Götene, Herrljunga, Hjo, Härryda, Kungälv, Lerum, Lidköping, Lysekil, Mark, Mölndal, Orust, Skara, Skövde, Sotenäs, Stenungssund, Strömstad, Svenljunga, Tanum, Tibro, Tidaholm, Tjörn, Tranemo, Trollhättan, Uddevalla, Ulricehamn, Vara, Vårgårda, Vänersborg och Åmål. Därtill konsultföretag, Västra Götalandsregionen och Göteborgsregionens kommunalförbund. Övriga tre kommunalförbund är medverkande parter i ÖP- nätverket (men deltar inte på träffarna)	Översiktsplanering. Fokus på lagändringar i Plan och Bygglagen (PBL) som har trätt i kraft gällande översiktsplanering och planeringstrategier.	Klimatanpassningsfrågor och framtida klimatförändringar tas inte upp formellt i nätverket - men uppkommer framför allt inom fysisk planering. Frågan tas in i riskanalyser och i granskningen av detalj- och översiktsplaner utifrån överprövningsgrunderna ³⁰ - där risker för översvämning och erosion inkluderas. En representant från nätverket beskriver att det generellt saknas erfarenhet inom klimatanpassningsfrågan.

³⁰ Plan- och bygglag (2010:900) 11 kap. 10 §

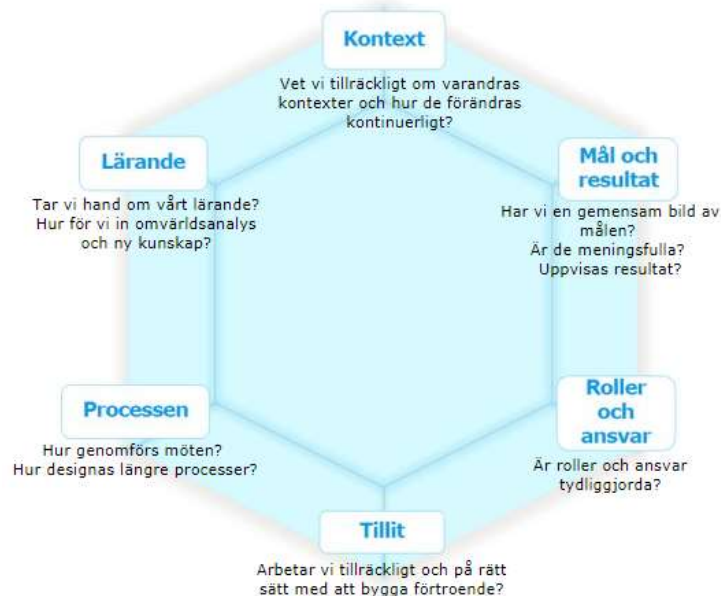
Bilaga 2: Samverkansmodeller

Figur 1 Samverkanstrappan

Källa: Anpassad av Ramboll och inspirerad av samverkansspiralen i SOU 1998:89, s. 88 Arne Eriksson.

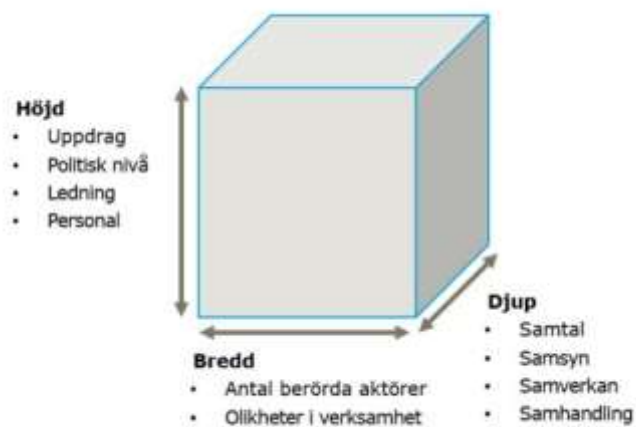
Figur 2 Samverkansdiamanten

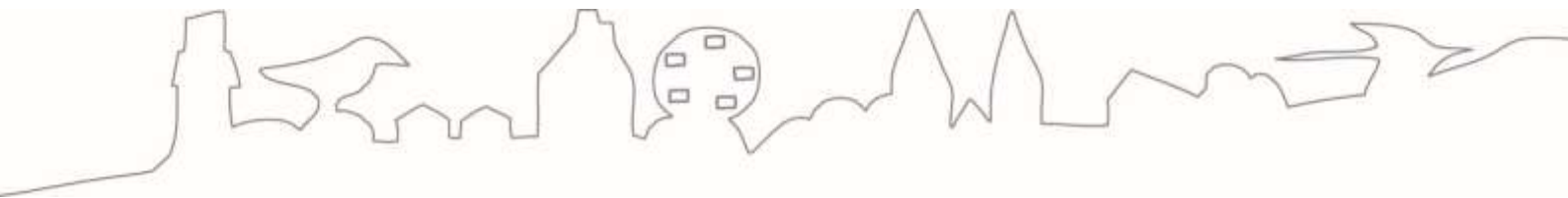
Källa: Framtagen av Ramboll.

Figur 3 Samverkanskuben

Källa: Anpassad av Ramboll och inspirerad av Andreas Sävenstrand och Christina Ehneström. (2013). "Om samverkan som strategi för hållbara effekter". *SPeL Strategisk påverkan & Lärande 1*. SPeL-rapport nr 7.

Länsstyrelsen
Västra Götaland